הלכה · משנה תורה · מפרשים · מגדל עוז · ספר שופטים

מגדל עוז על משנה תורה, הלכות אבל

רבנו שם טוב אבן גאון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מגדל עוז על משנה תורה, הלכות אבל

רבנו שם טוב אבן גאון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מגדל-עוז-על-משנה-תורה-הלכות-אבל/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה 38-202611161024v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 5
הלכה ו 5
הלכה ח 5
הלכה ט 5
פרק ב 6
הלכה א 6
הלכה ג 6
הלכה ד 6
הלכה ה 6
הלכה ז 7
הלכה ח 7
הלכה ט 7
הלכה י 7
הלכה יד 7
פרק ג 8
הלכה א 8
הלכה ד 9
הלכה ו 9
הלכה ז 9
הלכה ח 11
הלכה ט 11
הלכה י 11
הלכה יא 11
הלכה יג 11
הלכה יד 12
פרק ד 12
הלכה א 12
הלכה ב 12
הלכה ה 12
הלכה ו 12
הלכה ז 12
הלכה ט 12
פרק ה 13
הלכה א 13
הלכה יא 13
הלכה טו 13
פרק ו 13
הלכה א 13
הלכה ב 13
הלכה ז 13
הלכה ח 14
הלכה ט 14
הלכה יא 14
פרק ז 14
הלכה א 14
הלכה ד 14
הלכה ו 14
הלכה ח 14
פרק ח 14
הלכה א 14
הלכה ח 14
הלכה ט 15
פרק ט 15
הלכה א 15
פרק י 15
הלכה א 15
הלכה י 16
פרק יא 16
הלכה א 16
הלכה ד 16

הלכה ו 16
הלכה ז 16
פרק יב 16
הלכה א 16
הלכה ב 17
הלכה ד 17
הלכה ה 17
הלכה ז 17
הלכה יב 17
פרק יג 17
הלכה א 17
הלכה ב 17
הלכה ד 17
הלכה ה 18
הלכה ח 18
הלכה ט 18
פרק יד 18
הלכה א 18
הלכה ב 18
הלכה ד 18
הלכה ו 18
הלכה ז 18
הלכה ח 19
הלכה ט 19
הלכה יג 19
הלכה טו 19
הלכה יז 19
הלכה כא 19
הלכה כד 19
הלכה כה 19

פרק א

הלכה א

מצות עשה להתאבל כו' עד ושבעת ימי המשתה. בזבחים פרק טבול יום (דף ק'):

הלכה ב

מאימתי חייב אדם באבל וכו' עד ומתחילין להתאבל. במועד קטן פרק אלו מגלחין (דף כ"ז):

הלכה ו

הנפלים אין מתאבלין עליהן כו' עד מתאבל עליו. במסכת נדה פרק יוצא דופן ובבכורות פרק יש בכור (דף מ"ט) ובמסכת שבת פרק ר' אליעזר דמילה וכתבו ר"י אלפס ז"ל בהלכות פרק אלו מגלחין לגבי שמועה רחוקה:

הלכה ח

בן תשעה חדשים שנולד וכו' עד מתעסקין עמהם: כתב הראב"ד ז"ל זה אינו מחוור שהרי הלכה כרשב"ג דמשתהא עכ"ל: **ואני** אומר זה כתב לפי ששנינו במסכת נדה פרק יוצא דופן בתינוק בן יום אחד והרי הוא לאביו ולאמו ולכל הקרובים כחתן שלם ואתמר עלה למאי הלכתא אמר רב פפא לענין אבלות כמאן דלא כרשב"ג דאי כרשב"ג הא אמר כל ששהא שלשים יום באדם אינו נפל הא לא שהה ספיקא הוי ופריק דקים ליה ביה שכלו לו חדשיו ע"כ, אלמא מתאבלין עליו ולפי דעתי הקורא לפניו לא השמיע לאזניו יפה או טעות היה בספרו כתוב הרי זה נפל והוא לא כתב אלא כנפל כמו שהעתקתי לשונו ואמרוסס או אמחותך קאי דאי אנפלים כבר כתבו בסמוך לזה והדיו היה לח בין ידיו וכמו שרמזתי ראיותיו למקומותיו ודעת רבותינו צ"ע אבל זה הדין הוא מהא דתניא באבל רבתי המחותך והמרוסס והנפלים ובן שמונה חי ובן תשעה מת אין מתעסקין עמהן לכל דבר ע"כ. וכן הביאה ר"י אלפס ז"ל בהלכות ופרק אלו מגלחין וגם רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בנמוקי שלו בשער האבלות בחבור תורת האדם וזה פשוט כלשון ר"מ ז"ל:

הלכה ט

כל הרוגי מלכות כו' עד סוף הפרק. בסנהדרין פרק נגמר הדין (דף מ"ז):

פרק ב

הלכה א

אלו שאדם חייב להתאבל כו' עד דין של תורה. פרק אלו מגלחין (דף כ"ב):

הלכה ג

בנו או אחיו כו' עד אין מתאבלים זה על זה. פרק ב' דיבמות (דף כ"ב) :

וכן אשתו הארוסה כו' עד ולא מתאבלת עליו. בסנהדרין פרק נגמר הדין:

הלכה ד

כל הקרובים שהוא חייב להתאבל וכו' עד וכן בשאר הקרובים: כתב הראב"ד ז"ל לא מחוור דבנו עצמו מדרבנן הוא עכ"ל: **ואני** אומר תמה אני אם יצא דבר זה מפיו שהרי ברייתא מפורסמת היא פרק ואלו מגלחין גמ' מתני' דהקובר את מתו שלשה ימים קודם הרגל כו' ת"ר כל האמור בפרשת כהנים כהן מיטמא להם ואבל מתאבל עליהן ואלו הן אביו ואמו בנו ובתו אחיו ואחותו מאביו ואשתו הוסיפו עליהם אחיו מאמו ואחותו בתולה מאמו ואחותו נשואה בין מאביו בין מאמו וכשם שמתאבל עליהם כך מתאבל על שניים שלהם דברי ר"ע ר"ש בן אלעזר אומר אין מתאבל אלא על אבי אביו ועל בן בנו וחכמים אומרים כל שמתאבל עליו מתאבל עמו ואסיקנא מאי עמו עמו בבית אבל שלא בפניו אינו מתאבל על שני שלו כי הא דאמר ליה רב לרבי חייא בריה וכן אמר רב הונא לרבה בריה באפה נהוג אבילותא דלא באפה לא תנהוג אבילותא ויש מן הגאונים ז"ל כתבו שאלו האמורים בפרשת כהנים שכהן מיטמא להם אבלות שנוהג עליהם ביום ראשון מן התורה הוא אבל אלו שהוסיפו עליהן אין אבלות אלא מדברי סופרים וכן הביא ר"י אלפס ז"ל זאת הברייתא להלכה רווחת וגם כתב רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בנמוקי שלו תחלת שער האבל בחבור תורת האדם וזהו כלשון ר"מ ז"ל ולא ראינו חולק על זה מעולם לפי שהוא תלמוד ערוך אלא ודאי הוא לא אמרו ולא כתבו:

הלכה ה

אשתו הנשואה וכו' עד בעל כרחו. פ' אלו מגלחין:

בד"א בזכרים שהוזהרו וכו' עד אין מטמאות: כתב הראב"ד ז"ל קשיא לי הא דתניא וכו': **ואני** אומר מ"ש ר"מ ז"ל בכאן הוא שסמך על מה ששנינו בסוטה סוף פרק היה נוטל מה בין איש לאשה כו' עד האיש מיטמא למתים ואין האשה מיטמאה למתים ומוכח לה בגמרא מדכתיב אמור אל הכהנים בני אהרן ולא בנות אהרן וה"נ מייתי לה פ"ק דקדושין עם שכבר שנינו בברייתא פרק אלו מגלחין שנסחתי למעלה כל האמור

בפרשת כהנים כהן מיטמא להם אבל מתאבל עליהן ואינו גורס ואשתו אלא באותן שהוסיפו וכבר כתבתי מדעת הגאונים ז"ל דאותן שהוסיפו הם מדרבנן והוא דעת ר"מ ז"ל וכן כתב בתחלת זה הפרק בפירוש שהאיש מתאבל על אשתו הנשואה והיא עליו מדבריהם וקרא דלה יטמא וקראי דמייתי בספרא אסמכתא בעלמא נינהו ועדיין ר"מ ז"ל חוזר לבאר בזה מיד ואני מוכיח דבריו בע"ה ומן התימה על הראב"ד ז"ל אם סובר היה כי אבילות אשתו נשואה מדאורייתא למה לא חלק עליו בתחלת זה הפרק והמתין לו ע"כ ומ"מ רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל סייע לראב"ד ז"ל בזה וכתב כי כל הגירסאות נמצאות גירסת אשתו עם הראשונות שלא הוסיפו והאמת יורה דרכו:

הלכה ז

אשתו של כהן מתטמא לה וכו' עד לא יטמא לה. ביבמות פ' האשה רבה (דף צ') מוכח ההוא להדיא וזהו כמו שכתבתי להצילו מיד הראב"ד ז"ל אף כי רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל מסייעו:

הלכה ח

וכן כל אותן שאמרנו עד לוקה. מפ' האשה רבה (דף צ') הסכים כן ומדעת מקצת הגאונים ז"ל:

הלכה ט

אשתו הפסולה אינו מטמא לה. פ"ב דיבמות (דף כ') :

לפיכך מי ששמעה כו' עד ואע"פ שהיא חללה. ביבמות פרק האשה רבה (דף צ') :

וכן מיטמא לבנו כו' עד הרי זה מיטמא להם. פ"ב דיבמות:

הלכה י

אחותו הנשואה עד אינו מטמא לה. פרק הבא על יבמתו:

הלכה יד

אין הכהן מיטמא וכו' נקטע ראשו וכו' עד וכן שאר הקרובים: כתב הראב"ד ז"ל הרב אינו פוסק כן עכ"ל: **ואני** אומר אמת הוא שהרב ז"ל הביא בהלכות טומאה הא דתניא בסיפרא ומייתי לה בנזיר פ' ג' מינין (דף מ"ג מ"ד) לה יטמא ואינו מטמא על איבריה שאין אדם מיטמא לאבר מן החי מן אביו אבל מחזיר על עצם כשעורה מאביו ע"כ, ומכלל דבריו שהוא פוסק כך אמנם נסתייעו דברי ר"מ ז"ל אצלי מדגרסינן בנזיר פ' ג' מינין גמ' מתניתין דנזיר שהיה שותה כו' אמר רב חסדא אמר רב נקטע ראשו של אביו אינו מטמא לו מ"ט דאמר קרא לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר ואקשינן עליה דרב מהא מתניתא לה יטמא ואינו מטמא לאיבריה לפי שאין אדם מיטמא לאבר מן החי של

אביו אבל מחזיר על עצם כשעורה מאביו ופרקינן רב דאמר כי האי תנא דתניא מעשה שמת אביו של רבי צדוק בגינזק ובאו והודיעוהו לאחר שלש שנים יצא ושאל את רבי יהושע בן אלישע וארבעה זקנים ואמרו לו לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר ע"כ, אלמא הלכתא כרב דהא רב חסדא דהוא אמורא בתרא אמרה למלתיה וכן פסקו רבותינו בעלי התוספות ז"ל ועוד דכיון דתלמודא פריק למלתיה מכלל דקים ליה כוותיה ועוד דמעשה רב בכל מקום ומדמקשי ליה מהא דאחותו ופרקה שמעינן דה"ה לשאר קרובים כמ"ש ר"מ ז"ל. שוב מצאתי לרבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בנמוקי תורת האדם שלו בשער שני סוף ענין הכהנים שסייע לר"מ ז"ל מהא דרב חסדא אמר רב ומההוא מעשה שכתבתי והוסיף עוד ז"ל וז"ל ועוד דרבים נינהו ולא דחינן ברייתא דרבים מקמי ברייתא דיחיד דלא מפרש בה מאן קתני לה ודילמא רבי יהודה היא דפליג התם בנזיר ועוד דלא אשכחן אמורא דפליג עליה דרב חסדא אמר רב גם קי"ל הלכה כבתרא ואע"ג דתני רב כהנא כראב"י לה יטמא לה מיטמא ואינו מיטמא לאיבריה פרט לכזית מן המת וכזית נצל ומלא תרווד רקב אבל מיטמא הוא לשדרה וגולגולת ולרוב בניינו ולרוב מנינו וקי"ל משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ואפילו יחיד במקום רבים כדמוכח בפרק הבא על יבמתו אפ"ה לא דחינן מימרא מפורשת דרב חסדא אמר רב מקמי כללא דמשנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי דהא רב גופיה אית ליה משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי כדמוכח התם ביבמות והכא לא סבר לה כוותיה אלמא לא מסתברא טעמייהו א"נ הך מתניתא דר' אליעזר בן יעקב רב כהנא הוא דתנא לה ולא מיתניא בסתמא דתלמודא ורב לא תני לה ולא סבר לה דכל מתניתא דלא מיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא לא מותבינן מינה בי מדרשא הלכך עדיפא ליה מעשה דרבים ומימרא דרב חסדא ורב דקי"ל בכל מקום הלכתא כאמוראי וכ"ש דאיסורא דאורייתא הוא וספק איסורא לחומרא וכן כתב הר"מ ז"ל וכן הלכה עכ"ל והם דברים המוכיחין:

לפיכך אסור לכהן להטמא וכו' עד סוף הפרק. באבל רבתי ובנזיר פרק כהן גדול ופרק הבא על יבמתו ובספרא פרשת אמור אל הכהנים ובפרק הסמוך אוסיף לקח ואגדיל כח לחזק דברי ר"מ ז"ל בזה הפסק:

פרק ג

הלכה א

כל כהן שנטמא למת כו' עד ואיזה מדבריהם. הכל בהלכות טומאת מת ובת"כ פרשת אמור:

ושם ביארנו שאין העכו"ם כו' עד כמו שביארנו שם. במסכת נזיר בשמעתין קמייתא דפרק העכו"ם:

הלכה ד

כהן שנכנס לאהל המת כו' עד ה"ז לוקה. בסיפרא חייב בלא יבא חייב בלא יטמא וכן לגבי הדיוט ומשמע כן נמי בפרק שני דשבועות (דף י"ז) :

נכנס ויצא כו' עד כל אחת ואחת. במסכת נזיר פרק כהן גדול ונזיר (דף מ"ז מ"ח) :

היה נוגע ולא פירש כו' עד לוקה. במס' נזיר פרק ג' מינין (דף מ"ג):

הלכה ו

כהן גדול אינו מיטמא כו' עד ומשום לא יטמא. פרק כ"ג ונזיר (דף מ"ז):

הלכה ז

נטמא מקודם ואחר כך בא וכו' עד על הביאה: כתב הראב"ד ז"ל הרב ז"ל אינו פוסק כן וכו': **ואני** אומר קודם כל דברי להכריע איני כדאי ואפילו הייתי כדאי אשכחי גברא דיהבית בחריקאי רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בנמוקי תורת האדם שלו בשער השני בענין הכהנים וז"ל וגרסינן בנזיר כהן שהיה עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע יכול יהא חייב ת"ל להחלו מי שאינו מחולל יצא זה שמחולל ועומד והוינן בה ממתניתין דתנן היה מיטמא למתים כל היום כולו אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת והא מיטמא וקאי ואמר רב הונא נזיר שהיה עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו פטור בחבורו במת אבל פירש ממתו ונגע במת אחר חייב וטעמא דמילתא משום דמוסיף טומאה על עצמו שהאדם כשהוא תפוס במת הנוגע בו כנוגע במת עצמו ונעשה אב הטומאה וכשפירש מן המת הוא עצמו אב הטומאה והנוגע בו ראשון לטומאה נמצא הנוגע במת לאחר שפירש ממתו מוסיף טומאה על עצמו לפיכך הוא חייב אבל התופס במתו ונוגע במת אחר כיון שאינו מוסיף טומאה על טומאתו פטור דכתיב להחלו יצא זה שמחולל ועומד ולא תימא פטור דקאמרינן אבל אסור הוא אלא מותר לכתחלה דתניא באבל היה עומד וקובר את מתו עד שהוא בתוך הקבר מקבל מאחרים וקובר פירש הרי זה לא יטמא נטמאה בו ביום רבי טרפון מחייב ור"ע פוטר נטמא לאחר אותו היום הכל מודים שהוא חייב מפני שהוא סותר יום אחד פירוש לר"ע לא קרינן ביה לעולם להחלו אלא א"כ מוסיף ימי טומאה על עצמו א"כ ס"ל טומאה בחבורין לאו דאורייתא והלכתא כר' טרפון דקי"ל סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכתא כסתם ותנן אמרו לו אל תטמא אל תטמא והוא מיטמא חייב על כל אחת ואחת ואע"ג דמיטמא וקאי ועוד דרב הונא

דהוא אמורא אמר כוותיה ועוד דסוגיין בפרק ידיעות הטומאה בענין נזיר בקבר כרבי טרפון אתיא הילכך הלכה כר"ט ובודאי דלענין איסורא אפילו ר' עקיבא מודה כדקתני רישא פירש ה"ז לא יטמא ולא פליג ר"ע ותנו עלה התם באבל כהן שנטמא לקרובים אל יטמא לאחרים אפי' בו ביום בד"א בזמן שיש שם כדי מטה וקובריה אבל אם אין שם כדי מטה וקובריה הרי זה יטמא נטמא ובא כדי מטה וקובריה פורש לו למקום טהרה היו שם שתי דרכים האחת קרובה וטמאה והאחת רחוקה וטהורה אם היו העם הולכין ברחוקה הולך לו ברחוקה עמהם ואם לאו ילך בקרובה מפני כבוד העם שמעינן מינה דלא פליג רבי עקיבא ברישא דאל יטמא לאחרים אפילו בו ביום דמפטר הוא דפטר ממלקות אבל איסורא דרבנן איכא משום דכל שלא בחיבורין מוסיף טומאה הוא ועוד מצאתי בירושלמי במס' נזיר פרק שלישי שהברייתא היא שנויה שם בחילוף יצא ונכנס רבי טרפון פוטר ורבי עקיבא מחייב אמר לו רבי טרפון וכי מה הוסיף זה חילול על חלולו אמר לו ר"ע בשעה שהיה שם טמא טומאת שבעה פירש היה טמא טומאת ערב יצא ונכנס טמא טומאת שבעה א"ל ר"ט עקיבא הפורש ממך כפורש מחיים והרי לפי זה הלשון כ"ש שהדבר פשוט שהלכה כדברי המחייב ושמעינן מהני שאין הכהנים נכנסים לבית הקברות לקבור מתים שלהם שאפי' היה תפוס בהם בכניסה ובחיבורין שהוא מותר להטמא לאחרים כשהוא פורש מהם לאחר קבורה נמצא מיטמא לאחרים ואסור לפיכך משפחת הכהנים עושים שכונת קבורה שלהם בסוף בית הקברות וכל כהן שמת לו מת קובר בסוף השכונה כדי שלא יכנס לבית הקברות ולא יטמא בקברות אחרים וכ"כ הרמב"ם ז"ל אבל רבינו תם ז"ל היה אומר שהלכה כר"ע בנטמא בו ביום שהוא פטור ומתיר כניסת כהנים לבית הקברות שאפילו היה ר"ע אוסר טומאתן בו ביום מדבריהם וגדול כבוד מת שדוחה את ל"ת של דבריהם ומייתי לה ממה ששנינו בפרק דם הנדה בכותיים נאמנים לומר קברנו שם את הנפלים או לא קברנו והוינן והא לית להו ולפני עור לא תתן מכשול ופריק א"ר אבהו א"ר יוחנן בכהן שלהם עומד ודילמא כהן טמא הוא דנקיט תרומה בידיה ודילמא תרומה טמאה דקא אכיל מיניה אלמא שרי לכהן טמא לעמוד במקום הקבר ואני תמה על זו הראיה מה לנו ללמוד הלכה מן הכותי הזה אף אם הם סבורים כדעת רבי עקיבא אנו נפסוק הלכה כמותן ושמא כך הם דורשין להחלו בכל כהן טמא ואפי' נטמא למחר ולית להו מדרש לה יטמא ואינו מטמא לאחרים עמה ומש"ה מקשינן ודילמא כהן טמא הוא ותוספת טומאה לדידהו לית להו אבל הסוגיות שהזכרנו כלן כדברי רבי טרפון הם והלכה כמותו והא דקתני התם באבל היו שם שתי דרכים כו' והוינן בה בגמ' בפ' מי שמתו עלה דההיא דאמר רב המוצא כלאים בבגדו

פושטו ואפי' בשוק שכל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב ומתרצינן עלה תרגומה רבי אבא בבית הפרס דרבנן כלומר דכבוד הבריות דוחה ל"ת של דבריהם ואינו דוחה ל"ת של תורה ואיכא לעיוני בההיא שמעתא דהדרינן התם ואקשינן ולאחותו מה ת"ל הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יטמא אמרת לא יטמא יכול אפי' למת מצוה ת"ל ולאחותו לאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה ופרקינן שאני התם דכתיב ולאחותו ואקשינן ונגמר מינה שב ואל תעשה שאני הדין הוא גמ' דכתיבנא בנסחי ואיכא נסחי עתיקי דמוספי וגרסי וכי תימא נילף מנזיר מה לנזיר שכן שנו בשאלה וכי תימא נילף מכהן מה לכהן שכן לאו שאינו שוה בכל ורבינו האיי גאון ז"ל כך כתב בפירושיו והשתא שמעינן לפום הני נסחי בכל לאו דטומאה נדחה מפני כבוד הבריות דכולהו לאוין שאינן שוין בכל הן ואידחייא לה כולה סוגיא דלעיל הבא בטומאה באין עמו בטומאה אפי' בטומאה דאורייתא עכ"ל. למדנו מתוך דבריו שהוא מסכים עם ר"ם ז"ל:

הלכה ח

כהן שפגע במת מצוה וכו' עד והם באים ומתעסקים בו. במסכת זבחים פ' טבול יום (דף ע"ז) ובמסכת יבמות פרק האשה רבה ובמס' נזיר פ' כהן גדול ונזיר (דף מ"ז):

הלכה ט

היו כהן ונזיר מהלכין כו' עד ואל יטמא. במס' נזיר פ' כ"ג ונזיר ובסוף מסכת הוריות:

הלכה י

נשיא שמת הכל מטמאין לו וכו' עד הכל אוננין עליו. בירושלמי:

הלכה יא

בנות אהרן כו' עד ולא בנות אהרן. בסיפרא ומייתי לה בפ"ק דקדושין (דף ל"ה) :

וכן החללים מותרים כו' עד לחנכו בקדושה. בסיפרא וביבמות פרק הבא על יבמתו (דף ס'):

הלכה יג

מת תופס ארבע אמות כו'. בסוטה פרק משוח מלחמה (דף מ"ד) :

וכן אם נכנסו לבית הפרס כו' עד כמו שביארנו בהלכות טומאת מת. גם אני כתבתי שם כל הצורך פ"ב:

אבל אם נכנס לבית הקברות לוקה מן התורה. בסיפרא ובמסכת נזיר פרק כ"ג ונזיר ופרק שלשה מינין (דף מ"ג מ"ד):

הלכה יד

מותר לכהן גדול להטמא כו' עד אדם זוכה ללמוד. פ"ק דמס' ע"ז (דף י"ג) :

וכן מיטמא בטומאה של דבריהם כו' עד סוף הפרק. בברכות פרק מי שמתו (דף י"ח):

פרק ד

הלכה א

מנהג כל ישראל כו' עד וגוזזין שערו. בתשובת הגאונים ז"ל נמצא כן והסכימו כל האחרונים עליו:

ומלבישין אותו תכריכין כו' עד מושחרין ברעב. פרק אלו מגלחין (דף כ"ז) ובתשובת הגאונים ז"ל:

הלכה ב

ואסור לקבור בתכריכין של משי כו' עד העפר והאבנים למעלה. פרק נגמר הדין (דף מ"ז מ"ח) ובאבל רבתי:

ויש להן לקבור בארון כו' עד אל אבותיך בשלום. סוף אלו מגלחין:

ומציינין את הקברות עד לבקר הקברות. פרק אלו מגלחין ובאבל רבתי:

הלכה ה

הגוסס הרי הוא כחי כו' עד יכבה. פ"ק דאהלות ופרק אלו מגלחין ובאבל רבתי והביאו ר"י אלפס ז"ל פרק אלו מגלחין:

וכל המאמץ עיני המת כו' עד שמא נתעלף. במסכת שבת פרק שואל (דף קנ"א) :

וכן אין קורעין ולא חולצין ולא וכו' עד שימות. פרק אלו מגלחין ובאבל רבתי:

הלכה ו

מי שמתו מוטל לפניו עד אבל לא לרווח. בברכות פרק מי שמתו (דף י"ח) ופרק אלו מגלחין (דף כ"ג) ובתשובות הגאונים ז"ל:

הלכה ז

אין משהין את המת כו' עד מפני כבוד אביו ואמו. פרק אלו מגלחין (דף כ"ב):

הלכה ט

האבל ביום ראשון וכו' עד מטה כפויה: כתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי שורש לזה עכ"ל:

ואני אומר תמה אני במה נתקשה שהרי הוא תלמוד ערוך בזבחים פרק טבול יום דמסיק יום ראשון דאורייתא דכתיב ואכלתי חטאת היום וכתיב ואחריתה כיום מר ועיקר מררא יום ראשון וכ"כ ר"י אלפס פרק אלו מגלחין וגם רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל כן כתב בנמוקי

תורת האדם אצל שער האבל מדעתו ומדעת הגאונים ז"ל וענין האכילה והכפיה מפורש איסורן בסתם פ' אלו מגלחין:

ובשאר ימות האבל כו' עד סוף הפרק. פ' אלו מגלחין (דף ט"ו וכ"א):

פרק ה

הלכה א

אלו דברים שהאבל וכו' עד משתגיע עונת המים שלו. הכל פרק אלו מגלחין (דף כ"א) ובאבל רבתי:

הלכה יא

האריסין והחכירין שלו כו' עד כך הורו רבותי הגאונים ז"ל: (חסר):

הלכה טו

מנין שהאבל אסור בד"ת כו' עד כולן כופין מטותיהן. פרק אלו מגלחין:

מטה שמיוחדת לכלים כו' עד זוקפה ודיו. בנדרים פרק הנודר מן הירק:

הופך כל מטותיו כו' עד סוף הפרק. פרק אלו מגלחין:

פרק ו

הלכה א

מדברי סופרים שיהא האבל וכו' עד מצטער שלשים יום: כתב הראב"ד ז"ל בגמרא למצוה ראשיכם אל תפרעו ואתיא פרע פרע מנזיר עכ"ל: **ואני** אומר כן האמת שכן נאמר פרק אלו מגלחין גמ' מתני' דהקובר את מתו שלשה ימים קודם הרגל כו' ואמר עלה רב מתנה סתם נזירות שלשים יום דכתיב קדוש יהיה גדל פרע יהיה בגימטריא תלתין הוי אבל בירושלמי סומכה מקרא דובכתה את אביה וגו' מכלל דלצערא שלשים יום הוי וכן כתב ה"ר משה מקוצי ז"ל מדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל ואין ספק אצלנו שר"מ ז"ל מצא ספרים ובריתות ותשובת הגאונים ז"ל שראוי לסמוך עליהן שלא באו לידינו וכן כתב הרב ר' יונתן הכהן מלוני"ל זצ"ל:

הלכה ב

ואלו דברים שהאבל וכו' עד אסור ליכנס לה עד שלשים יום. פרק אלו מגלחין (דף כ"א):

הלכה ז

בד"א בשאר כל המתים וכו' עד י"ב חדש: כתב הראב"ד ז"ל ולשמחת מצוה עד שלשים יום כשאר מתים עכ"ל: **ואני** אומר בגמרא פרק אלו מגלחין (דף כ"ג) ולא במקום אחר

אינו מזכיר סעודת מצוה כגון סעודת מילה ולכך לא פירש ר"מ ז"ל והגאונים ז"ל הכריעו בו מסברא יש אומרים בכה ויש אומרים בכה:

הלכה ח

על כל המתים כולן וכו' עד יאמרו לך עמנו. הסכמת הגאון ז"ל:

הלכה ט

על כל המתים וכו' עד חיי נפש. פ' אלו מגלחין (דף כ"ב):

הלכה יא

מי שהיה בעלה צלוב בעיר וכו' עד שאינם צלובים בו יום שביעי מקצתו ככולו וכו' עד סוף הפרק. פרק אלו מגלחין (דף י"ט):

פרק ז

הלכה א

מי שבאה לו שמועה כו' עד הרי הוא כיום הקבורה. פרק אלו מגלחין (דף כ') ובירושלמי ובתשובת הגאונים ז"ל:

אבל אם הגיעה השמועה עד כמו שביארנו. פרק אלו מגלחין והביאור פ"ו ובזה הפרק:

הלכה ד

מי שמת לו קרוב כו' עד והרי הוא ככל אדם. פרק אלו מגלחין:

הלכה ו

כהן גדול חייב בכל דברי אבלות כו' עד שלא נהרג ברצונו. פרק בתרא דהוריות ובמסכת סנהדרין פרק כהן גדול (דף כ"ב):

הלכה ח

אין אדם נכנס לנחם כו' עד שירשה אותם. באבל רבתי:

וכשמברין אותו כו' עד סוף הפרק. בסנהדרין פרק כהן גדול:

פרק ח

הלכה א

אבל חייב לקרוע עד הרי זה לא יגע בו. פרק אלו מגלחין (דף כ"ב):

הלכה ח

מי שהיה לו חולה כו' עד וחייב לקרוע קרע אחר. פרק בתרא דנדרים (דף פ"ז):

הלכה ט

מי שמתו לו מתים הרבה כו' עד סוף הפרק. פרק אלו מגלחין (דף כ"ו):

פרק ט

הלכה א

כל הקרעים וכו' עד סוף הפרק. הכל פרק אלו מגלחין (דף כ"ב):

פרק י

הלכה א

השבת עולה למנין אבלות כו' עד אין דבר מדברי אבלות נוהג בהם. פרק אלו מגלחין (דף י"ט כ"ד) :

וכל הקובר את מתו כו' עד שלשה ועשרים יום: כתב הראב"ד ז"ל יש כאן שבוש וכו': **ואני** אומר כמה נתאבקו במחלוקת הזאת הישנה רבותינו הראשונים והאחרונים ז"ל גבי הא דגרסינן בפרק אלו מגלחין אמר רב גידל בר מנשיא אמר שמואל הלכה כר"ג דאמר ראש השנה ויום כפורים כרגלים וכ"ש עצרת כו' עד אדבריה רב פפא לרב אויא סבא ודרש יום אחד לפני ראש השנה וראש השנה הרי כאן ארבעה עשר יום אמר רבינא יום אחד לפני החג והחג ושמיני שלו הרי כאן כ"א יום רבינא איקלע לסורא דפרת אמר ליה רב חנינא מסורא דפרת לרבינא אמר מר יום אחד לפני ראש השנה וראש השנה הרי כאן י"ד יום אמר ליה אנא מסתברא כר"ג אמרי ע"כ וקבלת ר"מ וסברתו דרבינא לא הורה כלום במנין ראש השנה ויום הכפורים שיהא עולה שבעה מפני שאינן רגלים ורבינא דאמר מסתברא כר"ג דאמר להפסיק ברגלים אבל לא למנות יומו שבעה ועוד סבר שאין יום הכפורים מבטל גזרת שלשים מן הקובר מתו קודם ראש השנה שכל שלא הפסיק רגל הראשון שפגע בו תחלה אין רגל שני ג"כ מפסיקו אבל עצרת הנקרא רגל ושאר הרגלים מפסיקין ולפיכך כתב בסמוך בקובר קודם עצרת מונה ששה עשר יום אחרים ואע"פ שהוא יום אחד הרי הוא רגל ועולה לשבעת ימים קבר את מתו קודם סוכות מונה אחר החג תשעה ימים בלבד שהרי שמיני רגל בפני עצמו הוא ונמצא יום הראשון מפסיק ז' וז' ימי החג הרי י"ד ושמיני של חג הרי כ"א וכן פירשו רבים וגדולים גם גאונים קדמונים נ"ע כי הם שואלין כיון דקי"ל דרגלים מפסיקין למה אמר יום אחד לפני ר"ה שהוא מונה אחר יום הכפורים שבעה ולמה לא נאמר כמו שמפסיק ר"ה גזירת שבעה שיפסיק יום הכפורים גזירת שלשים והשיבו כי מאחר ששם הרגל הראשון שפגע

בו אינו מפסיק שהיה לנו לומר יום אחד לפני ר"ה חשיב כשבעה ויום ר"ה התחלת שלשים יפסיקם ואינו מפסיק גם שם הרגל הבא אחריו ופוגע בו שנית אינו מפסיקן אבל הראב"ד ז"ל סובר כבעל ה"ג ועומדים עמודים גדולים חזקים בשיטתו שמפרשים כי ר"ה ויום הכפורים כרגלים דעיקר שמעתין רוצין לומר שעולין במקום שבעה ימים לא שנא ר"ה ולא שנא יום הכפורים ולא שנא סוכות ולא חג עצרת הואיל והוא רגל בפני עצמו ואע"פ שהוא תשלומין דראשון ולפיכך אם מת יום אחד לפני ר"ה מנין יום אחד כשבעה וראש השנה כשבעה הרי כאן י"ד יום ושבעה דחול עד יום הכפורים ויום הכפורים השבעה הרי כ"ח מונה שני ימים אחר יום הכפורים לתשלום גזירת שלשים ודיו ורבינו הגדול הרמב"ן האריך בזה בתורת האדם בראיות ברורות ומ"מ דברי ר"מ ז"ל הם מוסכמים מפי חכמים ואם שיש חולקים בדברים עתיקים כולם דברי אלהים חיים: **לאחר החג כו' עד כמו שביארנו**. הכל פרק אלו מגלחין והביאור בזה הפרק:

הלכה י

הקובר את מתו ביו"ט כו' עד סוף הפרק. כתבו בעל הלכות גדולות מפרק אלו מגלחין והביאו ר"י אלפס בהלכות מס' כתובות פ"ק והביאור פ"ה בהל' קדוש החדש:

פרק יא

הלכה א

אע"פ שאין אבלות כו' עד דברי אבלות. פרק אלו מגלחין (דף כ"ד) :

ומותר לספוד לפני חנוכה ופורים ולאחריהם. במסכת תעניות פרק בשלשה פרקים:

הלכה ד

הנשים במועד וכו' עד אע"פ שהיא רחוקה. פרק אלו מגלחין (דף כ"ח):

הלכה ו

לא תעורר אשה כו' עד סמוך לחג מעוררת. פ"ק דמועד קטן (דף ח'):

הלכה ז

שבעת ימי החתנות כו' עד סוף הפרק. פרק קמא דמסכת כתובות (דף ג' ד'):

פרק יב

הלכה א

ההספד כבוד המת כו' עד שנאמר קבור תקברנו. בסנהדרין פרק נגמר הדין (דף מ"ו מ"ז):

הלכה ב

כל המתעצל בהספדו וכו' עד ראוי לקברו בחייו. במסכת שבת פרק ר' אליעזר (דף ק"ה) והביאו ר"י אלפס פרק אלו מגלחין:

וכל המוריד דמעות עד מותר לעשות. פרק אלו מגלחין:

הלכה ד

אין פוחתין משבעה מעמדות כו' עד שבע פעמים. ב"ב פרק המוכר פירות (דף ק'):

הלכה ה

כדרך שעושין מעמד כו' עד בכל מקום. פרק המוכר פירות ובמגילה פרק בני העיר ובאבל רבתי וכתבו ר"י אלפס גמ' מתני' דאין מניחין את המטה ברחוב:

אבל אין מניחין כו' עד בראשון. פרק אלו מגלחין ובאבל רבתי ובירושלמי:

הלכה ז

המפנה ארונו של מת עד לאחר המטה. פרק אלו מגלחין (דף כ"ה):

הלכה יב

העבדים והשפחות כו' עד סוף הפרק. בברכות פרק היה קורא (דף י"ז):

פרק יג

הלכה א

כיצד מנחמין האבלים כו' עד ואין שורה פחותה מעשרה. סנהדרין פרק כה"ג הסכימו כן הגאונים ז"ל:

ואין אבלים מן המנין. פ"ק דכתובות:

הלכה ב

האבלים עומדין לשמאל המנחמין עד מיסב בראש. באבל רבתי ותשובת הגאונים ז"ל:

ואין המנחמין רשאין לישב כו' עד יותר מדאי. פרק אלו מגלחין:

הלכה ד

מי שאין לו אבלים להתנחם וכו' עד ויושבין במקומו: כתב הראב"ד זה אין לו שורש עכ"ל: **ואני** אומר יש לו שורש וענף דגרסינן במסכת שבת פרק שואל (דף קנ"ב) וכתבו ר"י אלפס ז"ל פרק אלו מגלחין גמרא מתני' דאין מניחין את המטה ברחוב כו' מת שאין לו מנחמין באין י' ויושבין במקומו פירוש עשרה קבועין ומסברא שאר העם טפילה הם ומתקבצין עמהן ההוא דשכיב בשיבבותיה דר"י ולא הוה ליה מנחמים כל יומא הוה מכניף רב יהודה בי עשרה ואזיל ויתיב בדוכתיה לבתר שבעה יומי אתחזי ליה אמר ליה

תנוח דעתך שהנחת דעתי ע"כ והא ודאי מכניף בי עשרה ולא היו קבועים אלא משאר העם היה מקבצם וכי הא דאמרינן בברכות (ז':) לכניף ליה מר בי עשרה אמר טריחא לי מילתא אלמא משאר העם הם:

הלכה ה

הכל חייבין לעמוד כו' עד יינותיהן טובות. פרק אלו מגלחין:

הלכה ח

אין שותין בבית האבל כו' עד שלא ישתכר. פ"א דכתובות (דף ח'):

הלכה ט

אין אומרין שמועה כו' עד סוף הפרק. פרק אלו מגלחין (דף כ"ז):

פרק יד

הלכה א

מצות עשה של דבריהם כו' עד לחפור ולקבור. פ"ק דברכות (דף ו') וריש פיאה ובסיפרי:

וכן לשמח חתן וכלה כו' עד בתורה ובמצות. פ"ק דכתובות ובסיפרי:

הלכה ב

שכר לויה כו' עד ומלוה אותן. מדרש:

גדולה הכנסת אורחין כו' עד שלשה אנשים. פרק שבועת העדות:

ולוויין יותר מהכנסתן כו' עד יש לו שכר הרבה. בכמה מקומות ארז"ל כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים ומתוך העונש תלמוד השכר וגדולה שאמרו למדוה במדרש פרשת וירא אליו דאילו בהכנסת אורחין הוצרך לומר אל נא תעבור כו' ואילו בלויה כתיב המכסה אני מאברהם ונתעכב לו שכינה עד בואו וגמר תפלתו:

וכמה שיעור לויה כו' עד שלש פרסאות. פ"ק דברכות ופרק בתרא דסוטה (דף מ"ו:)

הלכה ד

בקור חולים מצוה על הכל עד קשה להם. בנדרים פרק אין בין המודר (דף ל"ט):

הלכה ו

הנכנס לבקר את החולה עד ויוצא. פ"ק דמסכת שבת (דף י"ב) ובנדרים פרק אין בין המודר:

הלכה ז

יראה לי שנחמת אבלים כו' עד החיים בלבד. זו היא סברתו:

הלכה ח
מי שהיה לפניו מת וכלה עד והכל עוברין מלפני הכלה. פ"ב דכתובות (דף י"ז):

הלכה ט
מבטלין תלמוד תורה כו' עד מבטלין הכל להוצאתו. פ"ב דכתובות (דף י"ז):

הלכה יג
בתי הקברות עד קלות ראש. במגלה פרק בני העיר (דף כ"ט) :

לא ילך אדם בתוך ארבע אמות כו' עד הלסטים מותר. ברכות פרק מי שמתו (דף י"ח):

הלכה טו
אין מפנין את המת עד נקבר עמה. הבבא הראשונה בירושלמי והבבא השנייה שנויה באבל רבתי דמכילתא אחריתי:

הלכה יז
עפר הקבר אינו אסור בהנאה כו' עד מפני כבוד אביו. פרק נגמר הדין (דף מ"ז מ"ח):

הלכה כא
המת אסור כו' עד כולן אסורין. פרק אין מעמידין:

אבל כלים המוכנים עד שוב אין מצילין אותן. פרק נגמר הדין (דף מ"ז):

הלכה כד
מלמדין את האדם וכו' עד משום בל תשחית. ירושלמי:

הלכה כה
מלך שמת עוקרין כו' עד סוף הפרק. פ"ק דמסכת ע"ז (דף י"א):